

Kansarmoede



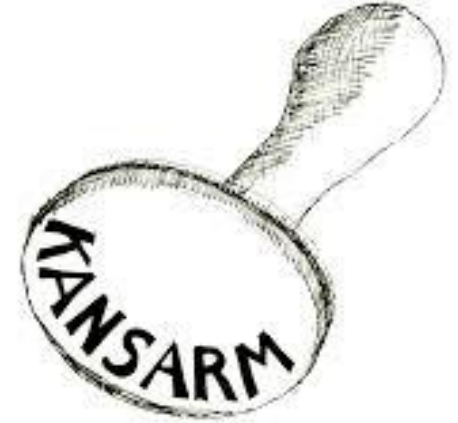
... Omdat het dus iemand anders is
altijd iemand anders,
die daar spreekt
en omdat degene
van wie dan sprake is,
zwijgt.

Hans Magnus Enzensberger

Opdracht

- Waar wordt iemand in armoede, in onze samenleving mee geconfronteerd?
 - 5' in kleine groepjes
 - korte uitwisseling

Confrontaties



- Voorkomen
- Woonsituatie
- Geldgebrek
- Familiale zorgen
- Er niet bij horen, anders zijn (waarden en normen, taalgebruik, vaardigheden)
- Uit een andere wereld komen
- Niet kunnen uitleggen wat er speelt
- Externe factoren (verhuis, plaatsing, deurwaarder, hulpverlening)
- Gebukt gaan onder etiket: zich snel aangevallen voelen

Enkele definities

- **Armoede** 1. toestand v/d arme; behoefte
2. gebrek aan iets (Van Dale)
- **Kansarmoede**
 - netwerk van sociale uitsluitingen
 - ≠ gebieden: individueel & collectief
 - armen >< algemeen aanvaarde leefpatronen samenleving
 - kloof = onoverbrugbaar op eigen kracht (Vranken)
- **Generatiearmoede** = vorm van kansarmoede
 - mensen ° generatie na generatie in een kansarm gezin
 - van jongsaf geconfronteerd met ≠ problemen
 - slagen niet in doorbreken kringloop
(>< nieuwe armen)

Kringloop van armoede



Kind/jongere in een kansarm gezin =>

1. Alleenstaande ouder, zonder of slecht werk
2. Achtergestelde buurt
3. Goedkope, ongezonde woning => hoge energiefactuur
4. Schulden voor invullen basisbehoeften
5. Collectieve schuldenregeling => geen keuzes
6. Geen of klein steunend sociaal netwerk

Kringloop van armoede



7. Ouders weinig vaardigheden en kennis
8. Laag zelfbeeld ouders en kind/jongere
9. Slechte schoolresultaten => geen diploma
10. Geen of slechte job
11. Hun kinderen worden weer in een kansarm gezin geboren

(naar Walgrave en Vettenburg)

Kringloop van armoede bis



Een kansarm gezin =>

1. Alleenstaande ouder, zonder of met zwaar /ongezond werk
2. Weinig voorbeelden in hoe goed voor jezelf te zorgen, rol van zelfbeeld hierin
3. Gebrek aan middelen, weinig gezondheidszorg of gezonde leefpatronen
4. Achtergestelde buurt, goedkope, ongezonde woning
5. Problemen op alle terreinen => stress => ...
6. Slechte (geestelijke) gezondheid
7. Effect op de volgende generatie...

Meer dan een tekort aan geld

- Buitenkant

➔ *Het deel van de armoede dat te zien is*

- Sandra en Daniëlle die niet naar school komen op de dag van de schoolreis
- Michael die in de supermarkt te weinig geld bij heeft en met een rood hoofd producten teruglegt
- Dat gezin van 5 kinderen die 's avonds laat in te dunne kleren nog op het plein voetballen

Meer dan een tekort aan geld

- Binnenkant

➔ *Hoe het voelt om in armoede te leven*

- Als je verweten wordt dat je schoolrekening nog niet betaald is, maar je wel een nieuwe gsm hebt
- Wanneer het gesprek stilvalt als jij eraan komt, je hebt nog net ‘belachelijke kleren’ verstaan
- Als je maatschappelijk assistente met 1 telefoontje dingen voor mekaar krijgt waar jij al maanden voor aan het lopen bent

Een diepe kloof

1. Structurele kloof
2. Participatiekloof
3. Gevoelskloof
4. Kenniskloof
5. Vaardigheidskloof
6. Krachtenkloof



De 'missing link'

1. Structurele kloof

- Mensen in armoede komen vaak niet tot hun recht op:

- onderwijs
- huisvesting
- een gezin
- gezondheid
- recht
- cultuur
- werk
- bestaanszekerheid
- maatschappelijke dienstverlening



Andere werelden

- Cliënt:

‘Eigenlijk wist ik niet wat zelfzorg of hulp waren. Ik had dit in mijn leven zo weinig mogen ervaren of hier kansen toe gekregen, dat hier weinig doorvoelde keuzes in lagen voor mij.’

1. Structurele kloof: hulpverlening

- De weg naar een betere sociale positie?
- Of mee oorzaak van blijvende achterstelling?
- Cruciale contacten...



2. Participatiekloof

- De participatiekloof = gevolg van structurele kloof: niet volwaardige participatie van armen aan de samenleving
 - ⇒ Weinig greep op hun eigen leven
 - ⇒ Weinig greep op de maatschappelijke besluitvorming
 - ⇒ Afhankelijkheidspositie
 - ⇒ Versterkt door beperkte hulpbronnen
 - ⇒ Versterkt door een beperkt sociaal netwerk

3. Gevoelskloof

- De gevolgen van uitsluiting op het gevoelsleven van armen
 - => Een enorme drang om erbij te horen
 - conformiteitsdruk
 - maatschappelijke veroordeling
 - => Een gekwetste binnenkant
 - schuld- en minderwaardigheidsgevoelens, pijn
 - spanning en stress
 - moeilijke hechting en binding
 - opgedrongen schuldgevoelens, schaamte



Verbinding

- Cliënt:

‘Mijn binnenkant en gevoelens kregen daar op geen enkele manier plaats. Er was niets van gelijkwaardigheid: hij vertelde van bovenaf, vanuit de theorie, wat er mis was met mij.’

Uithuisplaatsing



- Voedt vaak wantrouwen naar instanties, hulpverleners, leerkrachten, ...
- Weinig basisvertrouwen dat nog eens een deuk krijgt => isolatie en afscherming
- Breuk met gezin => breuk met wortels, gevolgen voor identiteit en zelfbeeld
- Vaak zelf schuldgevoel over deze situatie, of schuld bij de maatschappij

4. Kenniskloof

- Mensen in armoede hebben vaak een beperkte kennis over:
 - de samenleving
 - wetten, regels, procedures, ...
 - de leefwereld van de modale burger
- Dit wordt versterkt door:
 - beperkte kansen tot kennisopbouw
 - weinig besef over deze kenniskloof



5. Vaardigheidskloof

- Mensen in armoede missen vaak basisvaardigheden om zich te handhaven op een algemeen aanvaardbare manier door o.a.:
 - onveilige basishechting
 - ontbreken van voorbeelden
 - uithuisplaatsing
 - Leren op latere leeftijd is vaak moeilijk
- => Een hardnekkige kloof!

6. Krachtenkloof

- In veel situaties is er weinig erkenning voor de krachten van mensen in armoede:
 - perspectief voor de kinderen
 - solidariteit
 - draagkracht
 - humor
 - onverbloemde taal
 - sterk in het confronteren



Waarderen

- Cliënt:

‘Ik werd niet gezien als iemand die nog iets kon of iets te bieden had, enkel als een depressief iemand.’

Kleine stapjes

- Cliënt:

‘Soms lukte het me ook om mijn kracht te laten zien en ze wilden die dan graag benoemen. Dat lukte nauwelijks omdat ik er zelf bang van was. Zo veel schuld en schaamte en gevoelens van tekort schieten... Alle goedbedoelde pluimpjes voelden daardoor aan als verstikkende dekens, die de zuurstof wegnamen die ik net zo nodig had.’

Gezien worden

- Cliënt:

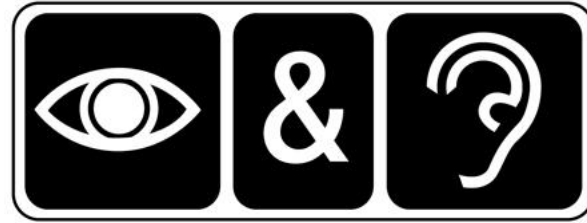
‘Ik wilde wel eens gezien worden in mijn oog voor detail, observatievermogen, solidariteit, geduld en zorg voor anderen, ook al brengen de valkuilen die erbij horen me soms in moeilijke situaties. Hierop werd vooral gereageerd van: je maakt het jezelf alleen maar moeilijk, je moet hier iets anders mee, terwijl bevraging van waarom ik die dingen deed, voor opening i.p.v. weerstand zou kunnen zorgen.’

Wat gebeurt er met jou?

- Film: The missing link van Fabio Wuytack
 - Danny
 - Patricia
 - Heidi

Wat het verschil kan maken

- Kijken en luisteren...
- Kijken en luisteren...
- Onderzoek naar eigen veronderstellingen en vooroordelen: toetsen en bevragen
- Bevestigen en erkennen: ook kleine stappen en positieve intenties
- Communicatie over wat moeilijk loopt: durven benoemen



Wat het verschil kan maken

- Authenticiteit, eerlijkheid, betrokkenheid
- Dialoog (geen goede raad)
- Respect (ook bij niet begrijpen)
- Acceptatie van machteloosheid en grenzen aan verantwoordelijkheid
- Teamwerk
- Signalering: opletten...
- Ondersteuning en informatie (durven) zoeken

Wat het verschil kan maken

- Vertrouwen en verantwoordelijkheid geven
- Samen zoeken naar haalbare stappen
- Schuldtoewijzing vermijden
- Geduld en humor
- Tegen een stootje kunnen
- Kijken naar de mens achter het probleem
- Durven kijken naar je eigen functioneren

Werken met wat er is, hoe het ook is

- Cliënt:

‘Wat me had geholpen was wat meer geruststelling. Zeggen dat het oké was wat er was, wat het ook was. Misschien heeft ze dit zelfs wel gezegd maar dat kon toen niet binnenkomen wegens de ervaring dat er niks mocht, niks oké was.’

Opduikende demonen

- Hulpverlener:

‘Zo denk ik bijvoorbeeld aan de weerstand die ik voelde bij de uitdagende manier van kleden van een cliënte. Bij nader inzien had ik het vooral moeilijk met het uitdagende en ‘dellerige’ stuk in mezelf dat getriggerd werd en waarvoor ik moeilijk plaats kon maken. Soms haken hulpverleners af, maar ik snap ook dat cliënten hierop afknappen, want het moet zeer pijnlijk zijn om als ‘demon’ gezien te worden.’

Assumption is the mother of all fuck-ups

- Therapeut:

‘Soms was het voor mij veel moeilijker om me te verplaatsen in hun wereld dan in bv. die van een Senegalese man, omdat het niet-weten daar veel evidentier is. Bij mensen in armoede gaat het over dezelfde Vlamingen die door dezelfde wereld lopen, maar in de beleving hiervan zit een fundamenteel verschil. Alle evidenties lossen was hierbij de moeilijkste oefening van allemaal.’

Bestaansrecht

- Cliënt:

‘In kansarmoede is de ervaring van mensen vaak dat hun verhaal of groter of kleiner wordt gemaakt: ‘Je moet dat niet opblazen’, ‘Zo erg is het niet’ of juist: Allez zeg, dat is toch wel héél erg hè?: wegvegen enerzijds en betuttelen anderzijds. Beide vermijden is een basisvoorwaarden om mensen te laten voelen dat ze mogen bestaan.’

Gepast inbrengen van eigen awareness

- Cliënt:

‘Mijn therapeut vroeg af en toe: ‘Wat gebeurt er nu?, dat leek alsof ik iets fout deed. Nu zie ik daar de zin van in maar toen ging ik er van achteruit: het was te direct, te confronterend. De therapeut benoemde mijn reactie dan ook maar dan was het helemaal klaar, dat was veel te dicht.’

Besluit

- Therapeut:

‘Het komt er volgens mij vooral op neer om iets te vinden in je cliënt waarvan je kan houden en daaraan blijven vasthouden. Het is mogelijk om te midden van de hele puinhoop die er soms is, de sprankel van het authentiek menselijke tegen te komen. Als zij voelen dat je dat ziet, heb je hen voor het leven en is er veel mogelijk samen. Mensen die weinig hebben gekregen kan je zo veel geven.’

Meer info

www.de-link.net (opleiding ervaringsdeskundigen)

www.armoede.be (portaalsite)

www.armenaanhetwoord.be (verenigingen)

www.armoedebestrijding.be